

Utrikesdepartementet

*Generaldirektör
Erland Ringborg*

Chefen för press-, informations och
kulturenheten

Stöd till svenska språket i Finland

Regeringskansliet (UD PIK) uppdrog 2005-12-20 åt mig att, med utgångspunkt i en förstudie som f. pressrådet Lars-Olof Lundberg redovisat 2005-08-31, utreda frågan om stöd till svenska språket i Finland. Uppdraget redovisas med bifogade promemoria. Under arbetet har jag haft kontakter med företrädare för ett stort antal myndigheter, organisationer m fl. i de båda länderna, vilka framgår av bilaga till promemorian.

Erland Ringborg

Kopia till:

statssekreteraren för nordiska samarbetsfrågor

UD EU, nordisk-baltiska gruppen

Utbildnings- och kulturdepartementet, skolenheten

” ” , universitets- och högskoleenheten

” ” , kulturenheten

Justitiedepartementet, enheten för demokratiutveckling

Sveriges ambassad i Helsingfors (f v b berörda i Finland)

Finlands ambassad i Stockholm

Svenska institutet

Myndigheten för skolutveckling

Statens skolverk

Riksföreningen Sverigekontakt

Svenska Akademien

Sveriges Utbildningsradio

Föreningen Norden

UTRIKESDEPARTEMENTET
generaldirektör Erland Ringborg

PM
2006-04-27

STÖD TILL SVENSKA SPRÅKET I FINLAND

Utgångspunkter

Den nya finska språklagen har på det formella planet befast svenskans ställning som ett av Finlands två nationella språk. Samtidigt påverkas språkets faktiska ställning givetvis av hur lagen tillämpas och av olika beslut på både central och lokal nivå. Beslutet att slopa svenska som obligatoriskt ämne i de skriftliga proven för studentexamen har aktualiserat insatser för att stödja svenskan i de finskspråkiga skolorna. Uppdraget till mig ska ses som ett svar på signaler som fångats upp av ambassaden i Helsingfors om värdet av rikssvenska insatser i detta syfte.

I förstudien säger Lars-Olof Lundberg att en investering i svenskan i Finland är en investering som främjar Sverige. Att det finns en sådan dimension i ett svenskt stöd är obestridligt. Men målet för Sverigefrämjandet är att skapa goodwill och förtroende för Sverige, och jag ser inte detta som det primära syftet med att stödja svenska språket i Finland. Här handlar det i stället om att synliggöra rikssvenskan och de finska banden till Sverige för att på så sätt visa på svenskans betydelse för samarbetet med Sverige och i Norden.

Ett officiellt svenskt stöd till svenska språket i Finland är ett principiellt nytt inslag i svensk politik. Liksom Lars-Olof Lundberg ser jag Svenska institutet (SI), som svarar för det allmänna Sverigefrämjandet och inom dess ram för stöd till svenskundervisning, som den naturliga centrala aktören på svensk sida. Men som en markering att syftet nu inte är att ”marknadsföra” Sverige bör övervägas antingen att komplettera målet för Sverigefrämjandet så att det innefattar ”att stärka relationerna till grannländer” eller att hänföra verksamheten till politikområdet Nordiskt samarbete.

Under alla förhållanden anser jag att stödet till svenska språket i Finland bör få ställning som en särskild verksamhetsgren inom SI. För denna föreslår jag följande mål:

att med utgångspunkt i Finlands historiska och kulturella band med Sverige öka medvetenheten i finskspråkiga miljöer om svenska språkets betydelse för det finska samarbetet med Sverige och med övriga nordiska länder.

Jag ser tre slag av insatser som aktuella i arbetet för detta mål:

- att stödja undervisningen i svenska i finskspråkiga skolor, universitet och högskolor,
- att stimulera berörda enheters, elevers, studenters och lärares kontakter med Sverige,
- att göra rikssvensk kultur och rikssvenska medier tillgängliga i finskspråkiga miljöer.

Samtidigt behövs en samordning av och en samlad information om de olika insatserna. I Sverige ser jag nämnts SI som den naturliga huvudaktören. På finsk sida har från Undervisningsministeriet klargjorts att stöd till undervisningen i svenska i finskspråkiga skolor ska hanteras av den centrala skolmyndigheten, Utbildningsstyrelsen, som motsvarar både Myndigheten för skolutveckling och Skolverket. Svenska insatser som riktar sig direkt till skolorna och deras personal måste i detta läge kanaliseras genom Utbildningsstyrelsen. Den tanke som förts fram av Kulturfonden för Sverige och Finland om ett resurscentrum för svenska språket förlagt till Hanaholmen kan därmed inte realiseras fullt ut. En funktion för samordning av olika verksamheter och aktörer inom området bör emellertid ändå knytas till Hanaholmen. Jag återkommer till detta i det följande.

I både Sverige och Finland finns såväl offentliga som privata källor som kan finansiera insatser av de slag som kommer i fråga. I detta första steg inriktar jag mig på åtgärder av organisatorisk och instrumentell karaktär, åtgärder som ”öppnar rikssvenska fönster” och stimulera utvecklingen av olika verksamheter med det angivna målet och vilkas kostnadsmissiga konsekvenser samtidigt är måttliga.

År 2009 blir det 200 år sedan Finland skildes från Sverige. Diskussionerna om hur detta ska manifesteras är ännu på ett förberedande stadium. Med all säkerhet blir det emellertid fråga om att på olika sätt söka öka medvetenheten om banden mellan de båda länderna. Insatser för att stärka svenskan i Finland kommer då enligt min mening naturligt in i bilden. I det följande ger jag exempel på insatser som med fördel kan kopplas till jubileet. Den utredning om svenskundervisningen i utlandet som tillkallas i dagarna kommer att kunna arbeta vidare med dessa frågor.

Stöd till svenskundervisning

Att svenskundervisningen görs intressant och relevant för de finskspråkiga eleverna och deras föräldrar är av avgörande betydelse för att elever ska välja att läsa svenska utöver det obligatoriska och därmed för den långsiktiga utvecklingen såväl av svenskämnet i skolan som av svenska språket i samhället. Insatser riktade till skolorna blir i detta läge av central betydelse.

Det tyska utrikesministeriet har sedan mitten av 1990-talet stött undervisningen i tyska i den finska skolan genom en expert placerad på den enhet inom Utbildningsstyrelsen som har ansvaret för utveckling av undervisningen i bl. a olika främmande språk. Jag anser att denna modell är värd att prövas också för svensk del.

En rikssvensk med placering i Utbildningsstyrelsen kan ge denna myndighet impulser från utvecklings- och läroplansarbetet i Sverige, samtidigt som finska erfarenheter kan återföras till de svenska skolmyndigheterna. Modellen ger samtidigt en utmärkt bas för insatser i skolor och kommuner. I den svenska expertens arbetsuppgifter bör ingå att medverka i utvecklingen av svenskundervisningen i de finskspråkiga skolorna i fråga om innehåll, organisation, metoder och läromedel, att initiera och organisera fortbildning för berörda lärare och skolledare, att stödja samarbete och kontakter med skolor i Sverige och förmedla svenska lärare och andra resurspersoner till de finska skolorna samt att på olika sätt stimulera finskspråkiga elevers och föräldrars intresse för språket. För uppgiften bör krävas erfarenhet av undervisning i svenska som andraspråk och av utvecklingsarbete inom detta område liksom ett aktivt intresse för Finland. Självklart är också kunskaper i finska en viktig merit. Personen i fråga bör ha sin bas i Myndigheten för skolutveckling men bör samarbeta också med Skolverket. Med tanke på att det tar tid att bygga upp verksamhet och kontakter bör en försöksperiod omfatta minst tre år. Ett avtal bör träffas med Utbildningsstyrelsen om villkoren för den svenska insatsen.

Riksföreningen Sverigekontakt och Svensklärarna i Finland anordnar – delvis i samarbete - fortbildning av svensklärare. Riksföreningen stöder också, liksom Pohjola-Norden och Nordens institut i Finland, medverkan av rikssvenska lärare och ”gästföreläsare” i undervisningen i finskspråkiga skolor. Dessa insatser måste så långt möjligt samordnas med dem som görs i Utbildningsstyrelsens regi.

Ett sätt att stödja undervisningen i svenska, som efterlyses av bl. a finska svensklärare, är att göra program från de svenska TV-företagen, främst Utbildningsradion (UR), tillgängliga för skolor i Finland. Detta är en fråga som i första hand måste lösas mellan de berörda företagen. Jag har stimulerat UR till kontakter med finska YLE i dessa frågor.

Tiden före 1809 ägnas mycket liten uppmärksamhet i historieundervisningen i den finska skolan. Pohjola Norden planerar en publikation för skolbruk som tar upp den gemensamma historien och som bör kunna bidra också till att göra Sverige och svenskan intressanta i de finskspråkiga elevernas ögon. Interaktiva material är av särskild betydelse när det gäller att väcka elevers intresse. Nordiska Ministerrådets planerade stöd till dataspel kan ge möjlighet att utveckla spel som illustrerar de svensk-finska banden och relationerna.

När det gäller universitet och högskolor finns inte som på skolområdet någon central myndighet genom vilken det svenska stödet kan kanaliseras. Både SI och Sverigekontakt har emellertid upparbetade kontakter och former för samarbete med finska läroanstalter.

Det är viktigt att denna verksamhet stärks och utvecklas. Jag erinrar här om SI:s förslag i budgetunderlaget för 2007.

Personutbyte

Personutbyte kan självklart ingå i olika insatser som organiseras av Utbildningsstyrelsen och andra ovan nämnda aktörer. Men finskspråkiga elever och studenter - inte minst blivande svensklärare, översättare och tolkar – liksom lärare och skolledare behöver också på ett mera allmänt plan stimuleras till direkta kontakter med rikssvenska miljöer. Möjligheter till sådana kontakter finns redan genom europeiska och nordiska program – främst EU:s, Nordiska Ministerrådets, Pohjola-Nordens och den svensk-finska kulturfondens. Inom dessa program bör ansökningar om stöd för vistelser i Sverige uppmuntras särskilt. Det finns emellertid starka skäl att ytterligare utveckla kontakterna inom utbildningsområdet.

Ett nytt, bilateralt utbytesprogram är enligt min mening en lämplig väg att ge 200-årsminnet av Finlands skiljande från Sverige en bredare förankring. Skol- och elevkontakter på bredare bas bör stimuleras liksom förläggning av praktik (motsvarande) i finska yrkesinriktade utbildningar till Sverige. Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt möjligheter till vistelser i rikssvenska miljöer för lärare och blivande lärare i svenska i finskspråkiga skolor. Med en statlig basfinansiering bör resurser kunna mobiliseras från fonder och näringsliv. Så snart de resursmässiga förutsättningarna klarlagts, bör SI få i uppdrag att i samråd med berörda utforma ett utbytesprogram så att det kan sjasättas inför läsåret 2008/09. Naturlig samarbetspart på finsk sida är Centret för internationellt personutbyte (CIMO).

Kultur och medier

För att påverka den allmänna attityden till svenska språket i finskspråkiga miljöer är insatser också utanför utbildningsområdet angelägna. Rikssvensk kultur och rikssvenska medier kan stimulera intresset för svenska inte bara hos ungdomar utan också hos deras föräldrar och hos den finskspråkiga allmänheten i stort. Riksteatern, Riksutställningar och Rikskonserter bör stimuleras till insatser i Finland. Film och författarframträdanden är naturliga inslag i svenska kultursatsningar. De starka önskemålen om kontakter med svensk populärkultur, inte minst inom musiken, måste tillgodoses, så långt möjligt med beaktande av språkaspekten.

På samma sätt som i fråga om Sverigefrämjandet bör ansvaret för att engagera svenska kulturinstitutioner och kulturarbetare för insatser i Finland ligga på SI. För att verksamheten ska kunna intensifieras behövs enligt min mening en förstärkning av ”fältorganisationen”, så att insatser kan komma till stånd också utanför Helsingforsregionen och med inriktning på de finskspråkiga miljöerna i hela Finland. Ambassaden kan inte göra mera omfattande insatser på detta område. I stället bör Hanaholmen få resurser för att kunna fungera som SI:s förlängda arm med uppgift att

undersöka intresse och förutsättningar för svenska insatser, identifiera och svara för kontakterna med - både centrala och lokala - samarbetsparter och, inte minst, mobilisera resurser från fonder och andra källor i Finland. En stor fördel är givetvis om detta arbete kan förankras regionalt, t ex genom samarbete med olika universitet.

SI har de senaste åren varit restriktivt med att producera informations- och presentationsmaterial på svenska. I ljuset av uppdraget att stärka svenska språket i Finland bör policyn i detta avseende ses över i samråd med ambassaden i Helsingfors.

Digitaliseringen öppnar nya möjligheter att göra rikssvensk television tillgänglig i Finland. Många ser detta som den kanske viktigaste insats Sverige kan göra till stöd för svenska språket. Jag utgår från att de pågående diskussionerna mellan berörda ministerier och TV-företag kommer att ge positivt resultat inom kort.

Samordning

De olika slagen av insatser kräver medverkan av åtskilliga aktörer i båda länderna. Det är viktigt att ta till vara alla möjligheter till synergier och samverkan för att göra olika insatser mera slagkraftiga. Jag ser Hanaholmen som den naturliga basen för ett nätverk med denna inriktning. Diskussioner pågår nu i centrals regi om att bilda ett samarbetsorgan för aktörerna inom området. Sverige bör stödja detta, och SI bör vara en part i samarbetet.

En samordningsaspekt av stor betydelse gäller information om de direkta eller indirekta insatser för att stärka svenskan som görs av olika aktörer. Ungdomar, föräldrar och den finska allmänheten i stort måste lätt kunna få kännedom om de möjligheter som erbjuds. Detta bör åstadkommas genom en webbsida - i både finsk och svensk version - som ger överblick över de samlade svenska insatserna i Finland, över svenskundervisningen på olika nivåer och över de utbytesprogram som finns. Det är viktigt att erbjuda länkar till de webbsidor som innehåller mera detaljerad information om dessa insatser eller annan information av intresse i sammanhanget. Inte minst är det väsentligt att göra den information om svensk kultur som finns på webbsidor som Filminstitutets, Svensk Musik och public service-företagens mera kända för finsk publik. Hanaholmen bör få uppdrag och särskilda resurser för att i samarbete med SI utveckla och underhålla en webbsida med denna inriktning.

Kostnader

Jag uppskattar kostnaderna för en svensk expert med placering på Utbildningsstyrelsen till ca 1 mkr och kostnaderna för insatser av Hanaholmen (förmedling av svensk kultur, samarbetsorgan och webbsida) till ca 1 mkr. Medel för dessa ändamål bör kanaliseras genom SI och utnyttjas enligt närmare överenskommelser med de berörda. Till detta ska läggas medlen för stöd till svenskundervisning på högskolenivå genom SI. Institutet har i sitt budgetunderlag för 2007 begärt en förstärkning med 500 tkr för insatser i Finland.

För att dessa förslag ska kunna realiseras krävs i det kommande budgetarbetet samverkan mellan UD och Utbildnings- och kulturdepartementet.

Inom ramen för SI:s samlade anslag över högskolebudgeten bör stöd till svenskundervisningen i Finland prioriteras. Det är samtidigt inte orimligt att en del av samarbetet med Utbildningsstyrelsen finansieras inom ramen för anslagen till de centrala skolmyndigheterna.

SI:s medel för Sverigefrämjande är hårt ansträngda, men någon del bör kunna omdisponeras för insatser i Finland i samarbete med Hanaholmen. De föreslagna åtgärderna avseende Hanaholmen bör i övrigt i första hand finansieras över kulturbudgeten. Jag vill dock understryka att mina förslag för Hanaholmens del avser särskilda uppdrag, som inte bör finansieras inom ramen för det reguljära bidraget till centret.

Inom UD:s område har jag noterat att medel för interkulturellt utbyte och samarbete genom Asia Europe Foundation (ASEF) de senaste åren har anvisats från anslaget för Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet. I den nyligen avlämnade vårpropositionen föreslås att medel för Linnéjubileet 2007 överförs till SI från samma anslag. Utan närmare insikter i den freds- och säkerhetsfrämjande verksamheten dristar jag mig att se detta som en öppning för att finansiera också insatser för svenskan i Finland på denna väg.

Sammanfattande förslag

1. Stöd till svenska språket i Finland bör fr. o m budgetåret 2007 utgöra en särskild verksamhetsgren inom SI.

2. Målet bör vara

”att med utgångspunkt i Finlands historiska och kulturella band med Sverige öka medvetenheten i finskspråkiga miljöer om svenska språkets betydelse för det finska samarbetet med Sverige och övriga nordiska länder”.

3. SI bör för budgetåret 2007 anvisas sammanlagt 2,5 miljoner kronor för:

- stöd till undervisningen i svenska i finskspråkiga skolor - genom en rikssvensk expert placerad på Utbildningsstyrelsen - samt vid finskspråkiga universitet och högskolor (1,5 mkr),
- stöd till Hanaholmen för medverkan i presentation av svensk kultur, samverkan kring insatser till stöd för svenska språket samt samlad webbinformation (1 mkr).

Kontakter inom ramen för utredningen om stöd till svenska språket i Finland

Sverige

Ambassaden i Helsingfors

ambassadörerna Ulf Hjertansson och Eva Walder-Brundin, pressrådet Anders Eriksson

Svenska institutet

tjfdirektör Anki Dahlin, enhetscheferna Hans Lepp och Ulla Rylander

Myndigheten för skolutveckling

generaldirektör Pia Enochsson

Statens skolverk

generaldirektör Per Thullberg

Sveriges Utbildningsradio AB

verkställande direktör Christina Björk

Riksföreningen Sverigekontakt

ordförande Bo Ralph

Svenska Akademien

ledamoten Bo Ralph (Akademiens direktör första halvåret 2006)

Föreningen Norden

generalsekreterare Anders Ljunggren

Finland

Undervisningsministeriet

undervisningsminister Antti Kalliomäki, kanslichef Markku Linna

Ambassaden i Stockholm

ambassadör Pertti Torstila, kulturrådet Anna-Maija Marttinen

Utbildningsstyrelsen

generaldirektör Kirsi Lindroos, undervisningsråden Riita Lampola och Kalevi Pohjala

Centret för internationellt personutbyte (CIMO)

direktör Ulla Ekberg

Kulturfonden för Sverige och Finland

ordförande Pär Stenbäck, direktör Gunvor Kronman

Svenska kulturfonden

ordförande Roger Broo, direktör Krister Ståhlberg, utbildningsombudsman Veronica Granö-Suomalainen

Svenska Finlands Folkting

ordförande Astrid Thors, generalsekreterare Christian Brandt, biträdande generalsekreterare

Viveca Lahti

Nordens institut i Finland

direktör Henrik Wilén

Pohjola-Norden

generalsekreterare Larserik Häggman

Forskningscentralen för de inhemska språken

föreståndaren för Svenska avdelningen Mikael Reuter

Helsingfors universitet

professor Mirja Saari

Svenska handelshögskolan

professor Marika Tandefelt, universitetslektor Kerstin Salminen

Svensklärarna i Finland rf

ordförande Johanna Levola-Lyytinen